

گام بزرگ ضد رکود

کاهش تورم یکی از مهم‌ترین دستاوردهای دولت یازدهم است که باید حفظ شود. هرچند دولت توانست تورم افسارگسیخته کشور را تا حدی مهار کند و چشم‌انداز اقتصاد کشور را برای بخش خصوصی و آحاد جامعه مثبت و رشد اقتصادی را از منفی به مثبت تبدیل کند، اما آنچه اقتصاد را هنوز آزار می‌دهد رکودی است که امیدواریم هرچه زودتر برای آن چاره‌اندیشی شود. تاکنون برای این بخش چندان سیاست خاصی ابلاغ و اجرا نشده و دولت بیشتر تمرکز خود را حول محور کنترل نرخ تورم گذاشته است. اما در این میان انتقادی که به دولت به دلیل توجه به کنترل نرخ تورم و در نتیجه غافل شدن از مسئله رکود می‌شود انتقاد به‌جا و کارشناسی نیست؛ چراکه عوامل رکود در یک اقتصاد فقط از مسیر تورم نمی‌گذرد و تورم مهم‌ترین دلیل رکود نیست. دلایل متفاوتی برای به وجود آمدن رکود وجود دارد.

بخشی از رکود به وضعیت اقتصادی جهان برمی‌گردد که خارج از حیطه وظایف دولت است. بخشی دیگر نیز به کاهش درآمدهای نفتی برمی‌گردد که به دلیل به وجود آمدن تحریم‌ها و بلوکه شدن اموال و دارایی‌های ایران در طول سال‌های گذشته بوده است. البته در شرایط کنونی نیز آنچه از آن با عنوان ثبات اقتصادی کشور یاد می‌شود بخشی مربوط به بهبود روابط بین الملل ایران و کنترل فشارهای خارجی و همین‌طور فعالیت‌های اقتصادی هرچند اندک اما موثر دولت است. بخشی دیگر نیز به دلیل کاهش بودجه عمرانی است. بودجه عمرانی در کشور سبب ایجاد رونق و آبادانی می‌شود اما سهم این بودجه از کل بودجه کشور نشان از بی‌توجهی مجلس به این مسئله است. به نظر می‌رسد که توجه دولت به مسئله کاهش تورم و یاد کردن از آن به‌عنوان دستاورد مهم حساسیتی‌هایی را در این مورد افزایش داده است. رکود در کشور قدمت دیرینه‌ای دارد و از سال‌های گذشته نیز وجود داشته است. دولت یازدهم در زمینه خروج از رکود نیز فعالیت‌هایی انجام داده ولی هنوز موفق نشده است. در مسیر خروج از رکود گره‌های مختلفی وجود دارد. یکی از این گره‌ها بهبود قانون فضای کسب و کار است که متأسفانه به آن توجهی نشده است. دستگاه‌های عریض و طویل زیادی وجود دارند که فقط بدنه دولت را سنگین و سنگین‌تر کرده‌اند. برخی بنگاه‌های خصوصی و شبه‌خصوصی بسیاری با دست باز و بدون توجه به قوانین دولتی عمل می‌کنند و دولت نیز قدرت زیادی برای برخورد با قانون‌شکنی‌هایشان ندارد. همه این موارد از عواملی هستند که دست و پای دولت را اقل کرده است. در این راستا برای خروج از رکود باید صورت‌بردود زمان بیشتری را سپری کرد. یکی از راه‌حل‌ها اجرایی شدن قانون کسب و کار است. دولت باید از اقتصاد دستوری پر هیز کند و توجه بیشتری به اشتغال و بهبود فضای کسب و کار و برداشتن موانع آن داشته باشد. برای از بین بردن رکود، دولت راه زیادی پیش دارد و آن گونه که پیداست این کار انرژی زیادی از تیم اقتصادی می‌برد. بسته خروج از رکود دولت یکی از نمونه‌های تلاش دولت در این زمینه است. وضعیت این نسخه دولت برای نجات اقتصاد مشخص شده و زمان آن رسیده است که بهترین عملکرد را از خود نشان دهد. ناگفته پیداست که در این مدت نیز دولت اقداماتی انجام داده که توانسته وضع اقتصاد کشور را بهبود بخشد. اما این اقدامات و گام‌ها محتاط، کوتاه و محدود بوده است. با اجرایی شدن بسته سیاست‌های خروج از رکود این امید وجود دارد که اقتصاد کشور با چشم‌اندازی مثبت که نسبت به آینده وجود دارد شروع به حرکت در جهت رشد مثبت کند. اگر دولت همان‌طور که با اهمیت دادن به بخش خصوصی توانست نوید آینده بهتر را به این بخش بدهد بتواند موانع تولیدی را رفع کند و شرایط صنعت را ارتقا دهد و از این بخش حمایت کافی به عمل بیاورد آینده روشنی در انتظار اقتصاد خواهد بود.

اقتصاددان و عضو هیئت علمی دانشگاه علامه طباطبائی

خبر

سختی‌های فعالیت اقتصادی در ایران

وب‌سایت بلومبرگ با انتشار یک گزارش تحلیلی می‌نویسد: «ایران کشور حاصلخیزی برای کسب و کار است. اما چهار مانع عمده برای سرمایه‌گذاران خارجی در ایجاد کسب و کار در ایران وجود دارد که عبارت‌اند از دولتی بودن ۷۰ درصد اقتصاد ایران، شرایط پیچیده حقوقی و قضایی در ایران، دورنخی بودن نرخ ارز و عدم آشنایی طرف‌های خارجی به فرهنگ مذاکره با طرف‌های تجاری در ایران.»

#۷۱۳* را بگیرد و از خدمات بانک رفاه بهره‌مند شوید

سامانه «همبانک رفاه» در بانک رفاه راه‌اندازی شد. به گزارش روابط عمومی بانک کارگران، این بانک «همبانک رفاه» را که بانکداری همراه بر بستر USSD است، عملیاتی و راه‌اندازی کرد. «همبانک رفاه» بدون نیاز به نصب هر گونه نرم‌افزار بر روی تمامی گوشی‌های تلفن همراه و فقط با گرفتن کد #۷۱۳* قابل استفاده است. از این پس مشتریان بانک رفاه و دارندگان کارت‌های عضو شبکه شتاب می‌توانند با استفاده از «همبانک رفاه» در هر زمان و مکان، حتی در خارج از ایران، بدون هزینه رومینگ از خدمات این بانک، همچون پرداخت قبوض، خرید شارژ تلفن همراه، دسترسی به اطلاعات گردش حساب‌ها، انتقال وجه، پرداخت اقساط تسهیلات و... بهره‌مند شوند.

۰۲ | کتبی‌نو

مهار تورم بالای ۴۰ درصد دستاورد کمی نیست اما کماکان سایه رکود بر سر اقتصاد و فضای کسب و کار کشور است

بررسی واکنش‌های شتاب‌زده به نامه چهار وزیر کابینه:

وارونه‌نمایی یک نامه!

منصور اولی

mansouroola@gmail.com

انتشار نامه چهار وزیر کابینه به حسن روحانی، رئیس‌جمهور، اگر چه با تفسیرهای متفاوتی مواجه شد و حتی برخی رسانه‌های مخالف و منتقدان دولت درصدد برآمدند آن را نشانه شکاف در تیم اقتصادی دولت جلوه دهند، اما این تلاش‌ها به نتیجه نرسید و با فرو نشستن گردوغبار‌های اولیه، حقایق به‌تدریج خود را نشان دادند. ماجرا از این قرار بود که نامه‌ای به تاریخ ۱۸ شهریور از سوی چهار وزیر کابینه با مضمون اوضاع اقتصاد کشور به حسن روحانی، رئیس‌جمهور، نوشته شد. علی‌طبی‌نا، علی ربیعی، محمدرضا نعمت‌زاده و حسین دهقان وزرای اقتصاد، کار، صنعت و دفاع این نامه را امضا کرده بودند. در این نامه پس از تشریح موفقیت‌های اقتصادی کشور از جمله مهار قابل توجه تورم، موفقیت دولت در عادی‌سازی فضای خارجی کشور و امکان گشایش درهای تجارت خارجی به روی فعالان اقتصادی توضیح داده شده بود که وضعیت برخی صنایع بورسی طی دو سال گذشته با وجود بهبود اولیه چندان خوشایند نیست و امکان تبدیل رکود به بحران وجود دارد. همین نکته بود که مورد توجه محافل رسانه‌ای به‌خصوص مخالفان دولت قرار گرفت. در حالی که نامه کلاف به هم پیوسته‌ای بود که در صورت جداسازی بخش یا اجزایی از آن این امکان وجود داشت که تفسیر و برداشت‌هایی متفاوت از آنچه مورد نظر وزرا بود، به مخاطب ارائه کرد. این در حالی بود که به قول علی‌طبی‌نا، وزیر اقتصاد، نامه یادشده پس از آن به نگارش درآمد که حسن روحانی، رئیس‌جمهور، از وزرای امضاکننده نامه خواسته بود درخواست‌های خود را در قالب نامه‌ای مستند ارائه کنند. پایگاه اطلاع‌رسانی وزارت اقتصاد، نوشت که وزیر امور اقتصادی و دارایی با اشاره به اینکه نامه چهار وزیر به رئیس‌جمهور نامه هشدار نبوده، بلکه پیش‌بینی وضعیت بازار سرمایه بوده، این موضوع را که سیاست‌های دولت تنها معطوف به تورم است رد کرد. وزیر امور اقتصادی و دارایی با اشاره به حساسیت‌های رئیس‌جمهور در چهار محور رشد اقتصاد، تورم، ثبات آرامش بر بازار ارز و طلا و بازار سرمایه، در برنامه گفت‌وگوی ویژه خبری شبکه دو سیما گفت: «بنده رئیس شورای عالی بورس هستم،

لذا این نامه ناظر بر بازار سرمایه است.» روز بعد هم محمدباقر نوبخت، سخنگوی دولت، در نشست خبری پاسخ برخی شبهات را داد. او گفت: «این نامه معطوف به بازار سرمایه و بورس است و وزرای یادشده راهکارهای خروج بورس از مشکلات را ارائه داده‌اند و این نشانه اختلاف نیست.» نوبخت در عین حال به این ابهام پاسخ داد که چرا رئیس‌جمهور ۱۵ شهریور سال گذشته در سفر به مشهد خروج اقتصاد از رکود را به‌عنوان خبری خوش اعلام کرده است. نوبخت گفت: «سختان رئیس‌جمهور کاملاً درست و مبنای آن اطلاعات آماري است که مورد تأیید منابع داخلی و بین‌المللی قرار گرفته است.»

علت رکود چیست؟

آنگونه که برخی اقتصاددانان اعلام کرده‌اند منشأ رکود اقتصادی ایران در حال حاضر با علت رکود در چند سال گذشته تفاوت ماهوی دارد، چراکه این روزها صنایع تولیدی امکان بالفعل تولید را دارند و با موانع تولید از جمله تحریم‌های خارجی با نبود و کمبود مواد اولیه مواجه نیستند. لیکن تقاضا در بازار به اندازه کافی وجود ندارد و به همین دلیل هم با رکود تقاضا مواجه هستیم نه رکود تولید. مهدی تقوی، استاد دانشگاه، به آینه‌نو می‌گوید: «دولت باید بخش تقاضا را در یابد و از روش‌های مرسوم در سایر کشورها برای تحریک تقاضا استفاده کند چراکه صنایع تولیدی از ظرفیت لازم برای پاسخ به این تقاضاها برخوردارند.» مهدی پاژوکی، دیگر کارشناس اقتصاد، هم همین نکته را مورد اشاره قرار می‌دهد و در عین حال راهکار خروج غیرتورمی از رکود فعلی را اجرایی سیاست‌های افزایش تقاضا و تحریک مصرف‌کنندگان می‌داند. او می‌گوید: «برقراری ارتباط با بازارهای خارج از کشور و ایجاد تقاضا برای کالای ایرانی در خارج می‌تواند یکی از راهکارهای تحریک تقاضا باشد.» پاژوکی تأکید می‌کند: «بازاریابی دولت چه در داخل و چه در خارج راه‌افزایش تقاضا برای کالاهای تولید داخل است.» او اضافه می‌کند که صنایع داخلی می‌توانند با برندهای خارجی جفت شوند و با تولید مشترک بخشی از تقاضای داخلی و خارجی را جابگو باشند.

منابع خارجی چه می‌گویند؟

بررسی آمارهایی که در برخی منابع بین‌المللی منتشر شده نشان از آینده مثبت اقتصاد ایران دارد. صندوق بین‌المللی پول، از منابع

معتبر بین‌المللی، هفته گذشته گزارشی از اوضاع اقتصاد ایران منتشر کرد که این گزارش نتیجه سفر مار تین کریسولا، معاون مدیر بخش خاورمیانه و آسیای مر کزی صندوق بین‌المللی پول، در راس هیئتی به ایران بود. این هیئت از ۲۸ شهریور تا ۸ مهرماه در ایران به سر بردند و پس از آن گزارش خود را منتشر کردند. براساس این گزارش، اصلاحات اقتصادی دولت حسن روحانی در ایران قابل توجه بوده است و اگرچه رشد اقتصادی امسال نیم‌درصد مثبت خواهد بود، اما در صورت لغو تحریم‌های بین‌المللی علیه ایران، رشد اقتصادی سال آینده بسیار بالاتر خواهد بود. اوضاع بازار ارز در ایران ثبات یافته و دولت در حذف یارانه‌ها پیشرفت داشته، اما چالش‌های ساختاری عمیقی باقی است و کاهش شدید قیمت نفت، شتاب فعالیت اقتصادی را در ایران کند کرده است. صندوق بین‌المللی پول می‌گوید که بخش کسب و کار ایران با کاهش تقاضا، افزایش موجودی انبار و تولید در ظرفیت پایین روبه‌روست. براساس بخشی دیگر از این گزارش، سیاست‌های دولت ایران باعث رشد اقتصادی مثبت شده و تورم را به حدود ۱۵ درصد کاهش داده است.

موفقیت‌هایی که دیده نمی‌شود

آماري که صندوق بین‌المللی پول اعلام کرده است به‌وضوح در فضای اقتصادی ایران قابل رصد است. ثبات اقتصادی، آرامش در بازار ارز و طلا، فرونشاندن موج تورم و مثبت شدن رشد اقتصادی در ایران موضوعی نیست که نادیده گرفته شود. محمدباقر نوبخت در این زمینه می‌گوید: «چهار وزیر به رشد مثبت اقتصادی اذعان دارند اما برای تحرك اقتصادی نیازمند رشد بالای ۸ درصد هستیم. براساس گزارش‌های منابع رسمی که به رشد اقتصادی تأکید دارند رسماً اعلام می‌کنم که گزارش‌های مقدماتی که در سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی تهیه شده حاکی از رشد مثبت اقتصادی در سه‌ماهه نخست امسال است.» از دیدگاه نوبخت روند حرکت اقتصاد ایران از منفی ۶ درصد به مثبت ۳ در صد تغییر مسیر داده است، اما ظاهر این تغییر مسیر عمداً از چشم برخی پنهان می‌ماند. علی ربیعی، وزیر رفاه، کار و تعاون اجتماعی، هم همین سختان را به نوعی دیگر بیان می‌کند. او هفته گذشته در مراسم تجلیل از تعاونگران برتر در سالن همایش تلاش، وابسته به وزارت کار، با بیان اینکه کسری حدود ۶ درصدی رشد اقتصادی شوخی‌بردار نیست، گفت:

«هرچند این وضعیت هر جامعه‌ای را روزبه‌روز ضعیف می‌کند اما رفع این مسائل با رشد اقتصادی ۸ درصدی قابل جبران است، در حالی که اگر جامعه‌ای بدون اخلاق باشد به‌سختی می‌توان آسیب‌های ناشی از آن را جبران کرد.» همین یک اشاره کافی بود تا ریشه‌های وارونه‌نمایی نامه‌ای را که با هدف چاره‌جویی برای تحرك بخشیدن بیشتر به اقتصاد کشور به نگارش درآمد، کشف کنیم. چراکه این نامه اگرچه می‌تواند منصفانه مورد نقد کارشناسی قرار بگیرد و نقاط قوت و حتی ضعف آن بیان شود اما ظاهراً برخی ماجرا را به‌گونه‌ای دیگر دیده‌اند و اصولاً توجه

یکشنبه ۱۹ مهر ۱۳۹۴ ● شماره بیست و پنج

A T I V E H N O

به پیشنهادهای ارائه‌شده در نامه چندان اهمیتی نداشته است.

نکاتی که در نامه چهار وزیر دیده نشد

البته این تمام ماجرای مربوط به نامه چهار وزیر به رئیس‌جمهور نبود. کما اینکه علی ربیعی، وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی، بعد از ماجراهای مربوط به این نامه در برنامه‌ای تلویزیونی حاضر شد و ضمن انتقاد از برخی بی‌اخلاقی‌های صورت گرفته به این بهانه، صراحتاً گفت که وظیفه ما به‌عنوان وزرای اقتصادی کابینه این بود که پیش‌بینی‌های لازم را انجام دهیم و نتایج آن را بگوییم؛ ضمن اینکه بورس به طور کلی ۵ درصد از اقتصاد ایران را در بر می‌گیرد و تسری دادن برخی اشارات نامه در مورد بورس به کل اقتصاد درست نبود. البته ربیعی این سختان و توضیحات را در حالی بیان کرد که بسیاری از کارشناسان اقتصادی سرمنشأ رکود مورد اشاره در نامه چهار وزیر را به سال‌های قبل و سیاست‌های اقتصادی دولت گذشته نسبت می‌دهند. به باور این کارشناسان، در دولت گذشته بود که با برخی سیاست‌های تهاجمی در عرصه بین‌المللی و نیز بی‌تدبیری در برنامه‌ریزی‌های داخلی، نطفه مشکلات اقتصادی فعلی بسته شد و حال اقتصادی با مشکلات فراوان تولد یافته است. دولت روحانی از همان ابتدا به فکر حل این مشکلات بود. برنامه‌ریزی برای مهار تورم به‌مثابه اقداماتی بود که برای پایین آوردن تب یک بیمار انجام می‌دهند تا به این ترتیب بیمار از حداقل توان برای درآوردن رمانی بر خوردار شود. اگرچه برخی مخالفان این گونه قلمداد می‌کنند که دولت باید بین کاهش تورم که به‌ر رکود می‌انجامد یا رونق منجر به تورم یکی را انتخاب کند. اما ساخت این دوراهی نه تنها صادقانه نیست که فریبکارانه هم هست؛ چراکه این دوراهی وجود خارجی ندارد بلکه دوراهی دیگری هست که باید یکی از آن دو انتخاب شود: ۱- مهار تورم همراه با ایجاد تدریجی فرصت‌های شغلی پایدار و مولد ۲- تورم افسارگسیخته همراه با ایجاد فرصت‌های شغلی موسمی و غیرمولد. دومین مورد راهی است که دهه‌ها در ایران از موده شده است. رئیس‌جمهور پیشین با اتکا به همین روش بود که گفت ۶ میلیون شغل ایجاد کرده است. چهار وزیر دولت تدبیر و امید در نامه خود به رئیس‌جمهور نیز همین موارد را لحاظ کرده و بر عبور غیرتورمی اقتصاد از رکود تأکید ورزیده‌اند.

چگونه می‌توان از رکود عبور کرد؟

اوایل سال جاری بود که مباحثی درباره دلارهای آزادشده ایران پس از توافق هسته‌ای سر گرفت. گذشته از اینکه با اجرایی شدن توافق هسته‌ای چه میزان از دلارهای ایران آزاد می‌شود، بحث دیگر درباره نحوه خرج کردن این دلارها و منابع بود. ولی‌الله سیف، رئیس کل بانک مرکزی، گفته بود بخشی از این پول‌ها صرف پرداخت بدهی دولت به بانک‌ها می‌شود. البته سیف این سخن را در شرایطی بر زبان آورد که کل بدهی دولت به بخش‌های مختلف بیش از ۳۰۰ هزار میلیارد تومان است. یک سوم آن یعنی معادل ۱۰۰ هزار میلیارد تومان بدهی دولت به تأمین‌اجتماعی است. جالب است که طبق گفته کارشناسان، دولت با کمک و توان همین سازمان‌ها و نهادهای است که می‌تواند عبور غیرتورمی اقتصاد از رکود را آغاز کند. برای مثال اگر بدهی دولت نه تنها به بانک‌ها و صنایعی چون برق و... بلکه به تأمین‌اجتماعی هم پرداخت شود، همین سازمان‌ها به‌خصوص تأمین‌اجتماعی قدرت و توان ویژه‌ای برای کمک به خروج اقتصاد از رکود خواهند داشت. به طور مثال، سازمان تأمین‌اجتماعی با گردش مالی ۱۲۰ هزار میلیارد تومانی و با داشتن شرکت‌هایی چون شستا می‌تواند ضمن رونق بخشیدن به اقتصاد، بخشی از ضعف دولت برای تأمین بودجه عمرانی را پوشش دهد. اگر به نامه چهار وزیر دقت کنیم، قابل فهم است که آنان نیز بر استفاده از ظرفیت شرکت‌های بورسی برای رونق بخشی به اقتصاد تأکید کرده‌اند. امری که مخالفان دولت به‌عمد آن را نادیده گرفتند تا در عوض اهداف و اغراض سیاسی خود را بهتر پیش ببرند. این در حالی است که در ریشه‌یابی علت بحران اخیر در بازار سرمایه نیز برخی از فعالان این بازار که هم‌نگش‌شده نقش صندوق‌های بازتشتگی را در بازار به سبب دغدغه‌های مالی جدی آن‌ها از عوامل موثر در بروز بحران دانسته‌اند. به تعبیری، رونق بازار سرمایه در ایران نیز همانند سایر نقاط جهان تا حد زیادی وابسته به حضور و فعالیت صندوق‌های باز تشتستی است و هر زمان که این صندوق‌ها به هر دلیل حضوری کم‌رنگ داشته باشند، بحران در این بازار قابل پیش‌بینی است. پرداخت مطالبات صندوق‌های بازتشتستی از دولت و توانمندسازی مالی این صندوق‌ها راهی است که بدون ایجاد تبعات چون افزایش نقدینگی می‌تواند ضمن کمک به توسعه و تقویت خدمات این سازمان‌ها به افراد تحت پوشش، به رونق فعالیت‌های عمرانی و رونق اقتصادی بینجامد.

جدول رشد اقتصادی ایران

سال ۸۸	۳/۱
سال ۸۹	۶/۳
سال ۹۰	۳/۲
سال ۹۱	-۶/۸
سال ۹۲	-۲/۲
سال ۹۳	۳

منبع: بانک مرکزی